

Morten Thomsen Højsgaards båltale

Taler

Morten Thomsen Højsgaard
Museumsdirektør for ROMU

Dato

23. juni 2023

Sted

Frederikssund Museum
Færggården

Omstændigheder

Talen blev holdt i museumshaven ved Frederikssund Museum Færggården med cirka 200 fremmødte børn og voksne til Sankt Hans-bål, aktiviteter og fælles spising.

I en kendt og omdiskuteret børnesang, der var meget fremme i 1970'erne, lød det: "Vi voksne kan også være bange". – Og det var vistnok både kærligt og omsorgsfuldt ment. For så kunne børnene tænke, at de var i samme båd som de voksne. Jeg kan være bange. Du kan være bange. Vi kan være bange. Så har vi noget sammen. Det må jo nærmest være trygt, lød devisen.

Jeg var selv barn i 1970'erne, og jeg kunne dengang ikke høre omsorgen. Jeg blev bare mere bange. Nærmest uhyggeligt bange, når børnesangen lød. Bange for at være alene. Bange for atomkrig. Bange for øst-vest-skiltene formet som missiler i TV-avisen. Og bange for, at de voksne åbenbart ikke havde styr på det, selvom Bjarne Jes Hansen, som havde skrevet sangen, faktisk fik hvert omkvæd til at slutte med nogle ord, der burde mane til tryghed og ro i ethvert barnesind:

"Vi voksne kan også være bange og synge lange, lange bange sange", lød hans poesi pessimistisk, mens den så fortsatte mere optimistisk: "Der er så meget, man skal passe på. Jeg har jo dig, jeg skal passe på."

Når mennesker ikke bare i 1970'erne, men igennem flere generationer både før og efter har mødtes og tændt bål til midsommer, så har det der med at være bange og at skulle passe på spillet en meget vigtig rolle. Mennesker har til alle tider haft meget at være bange for.

Byttedyrene kunne forsvinde. Høsten kunne slå fejl. Mørket kunne skabe utryghed, især for kvinder og børn. Fremmede kunne komme med skib for at angribe. Egenrådige herskere kunne træffe vidtløftige beslutninger, så unge mænd skulle drage i krig for noget, de knap forstod. Sygdom og pest eller andre

ulykker kunne pludselig ramme som en stor og frygtelig forbandelse, så familier gik til grunde, landsbysamfund måtte bukke under eller nære alliancer blive opløst.

Intet under er det, at der opstod traditioner og behov for at passe på, at beskytte, at værge sig mod alt det, der blev opfattet som farligt. Især ved årets mørkeste tider og så i den grad også på årets lyseste dage, som vi lige nu befinder os lige midt i.

”Hver by har sin heks og hvert sogn sine trolde”, hedder det i Midsommervisen, som Holger Drachmann skrev i 1885. Og for Drachmann som for så mange andre før og efter ham gjaldt det til Sankt Hans om at holde disse symboler for det farlige og det frygtelige langt væk fra livet.

Det er sådan set en ret uretfærdigt både over for hekse og trolde. For der er og var og har været så meget, meget andet at være bange for.

Her på Færggården lige ned til et af de smalleste steder ved Roskilde Fjord, lige over for Frederikssund, har vi derfor også gennem årene sat meget andet end hekse symbolsk på midsommer-bålet. Der har blandt andet været en figur med covid-19 og et krigssymbol, som håbefuldt blev futtet af. Lige om lidt lader vi et symbol for de miljøskadelige evighedskemikalier PFAS gå op i røg som årets markør for det onde, vi ønsker at tage afstand fra og værge os imod.

Længe har vi dog været bange for, om vi overhovedet kunne tænde bål, fordi det har været så tørt. Men heldigvis blev den frygt gjort til skamme forleden, da myndighederne efter lidt regn endelig tillod et lille Sankt Hans-bål. Hvis bare vi passer godt på.

I år har nogle andre myndigheder – nemlig et besluttende flertal af politikere på Christiansborg – afgjort, at Store bededag skal afskaffes som fridag og helligdag fra næste år. I den forbindelse er det interessant nok historisk at bemærke, at Sant Hans faktisk blev afskaffet som helligdag af Christian 7. med nærmest ført hånd af Struensee helt tilbage i 1770. Det var længe før, vi fik demokrati i Danmark. Alligevel er folk trofast og af egen fri vilje blevet ved med at mødes, at tænde bål, at danse eller synge og gøre andre ting sammen ved midsommer for at afværge det onde og passe godt på alt det, vi er og har været så glade for.

Vi mennesker har brug for at være sammen, gerne ved særlige og symbolske lejligheder. For vi er ellers altid så bekymrede, så angstelige, så bange, åh, så bange. Men samtidig har vi så meget, åh, så meget at passe på. Ikke mindst dem eller den, der står lige ved siden af her og nu. Jeg har jo dig, som jeg skal passe på!

Nu ved jeg selvfølgelig ikke mere præcist, hvad du eller ham eller hende, der står ved siden af, for tiden går rundt og er bange for? Krigen i Ukraine? Prisen på energi til vinter? Renten på dit flekslån? Næste undersøgelse hos lægen? Klimaet i 2050? Dine børn eller børnebørns fremtid? Hvem, der skal passe på børnene, når du en dag ikke er der mere?

Måske tænker du: Vil det trykke, lille og nære samfund, som du og vi i dag lever i, også være her for dem, når den tid kommer? Hvad vil borgerne om 20 eller 30 eller 40 år have lyst til at putte på bålet i stedet for en heks eller en trold eller PFAS-symbol, fordi det bare til den tid er det værste onde, de kan forestille sig? En digital chatrobot? En drone? Et oliefyr?

Hvis museumshaven her ved Færggården midt i den nye og sammenlagte Frederikssund Kommune kunne tale, ville den kunne afsløre mangt og meget om menneskers frygt og håb gennem tusinder af år.

Vandstanden har tilbage i stenalderen været 4-5 meter højere i fjorden, end den er i dag. Vi står på havbund netop nu.

I bronzealderen skabte mennesker netop på denne egn de markante håndtegnsten, der stadig udgør en gåde for os i dag.

Fædrenes gravhøje ligger tæt på denne frodige egn med de rige forbindelser mellem vand og land.

For tusind år siden sejlede nogle af verdens allerstørste vikingeskibe forbi lige herude.

Danmarks første konger flyttede og samlede magt, kirkeliv og handelsruter i bunden af fjorden, sådan som den imponerende Roskilde Domkirke, der er UNESCO verdensarv, senere blev et markant vidnesbyrd om.

Det er ikke utænkeligt, at kong Erik Ejegod, der var fra Slangerup, på sine mange

rejser også har været netop her. I 2019 fandt arkæologer fra ROMU yderligere beviser ved en udgravning i Slangstrup på, at Erik Ejegod faktisk fik bygget den voluminøse frådstenskirke i sin fødeby, som han satte sig for. At han så aldrig vendte hjem til hyldest og hæder efter sin sidste pilgrimsfærd mod det hellige land, men døde på Cypern i 1103, det er en anden sag.

For nogle er den største frygt, hvis de ikke opnår den magt og ære, de drømmer om. For andre er den største frygt at blive knust i andre menneskers jagt efter magt eller rigdom eller berømmelse.

For nogle har det været den største drøm at sejle ud på havet og komme hjem med fangsten, gevinsten, sejren. For andre har det været angstprovokerende at gå og vente i uvished i umindelige tider derhjemme for måske en dag at skulle opgive håbet om nogensinde at se manden, fiskeren, krigeren, sønnen eller venen igen.

Erik Ejegod blev knap 50 år gammel. Han var en af dem, der aldrig kom hjem, men han nåede at sætte sig spor, som vi husker den dag i dag, ja, han har endog fået en statue opsat af sig i 1990'erne i sin fødeby.

Kong Frederik 3. lagde i 1652 navn til den nye bebyggelse, Frederikssund, som kom til verden lige på den anden side af, hvor vi står nu, som ladeplads og aflastning for Erik Ejegods Slangstrup, men tættere ved vandet og alle dets naturlige og gode forbindelser.

Kronprinsesse Mary deltog med fornem hat og høje hæle og kæmpe nysgerrighed i åbningen i 2019 af den seneste broforbindelse, der for altid også vil bære hendes navn videre.

Vi husker de store: Kongerne, dronningerne, kronprinsesserne, samfundsforandrere som Struensee, kunstnerne som Drachmann, sangskabere som Bundesen og Shu-Bi-Dua, der har givet midsommervisen ny energi, og så, ja, måske endda Bjarne Jes Hansen, ham med de voksne, der også kan være bange.

Men de fleste lever frivilligt eller ufrivilligt deres liv i ubemærkethed.

Ikke desto mindre har vi alle i os hele det samme register af store følelser med

frygtsomhed og håbefuldhed, angstelse for og drømme om fremtiden, pessimisme den ene dag, optimisme den næste.

Hvad er du bange for? Hvad drømmer om? Hvem eller hvad eller hvordan er det, du skal passe på?

Selvom Sankt Hans blev forsøgt afskaffet i 1770, så lever dens emne, dens ritual, dens fællesskab endnu. Sådan som ildsjælene i Færgesøens Venner og rigtig mange andre grupper af borgere landet over sikrer ved år efter år at skabe plads til en festlige sammenkomster ved midsommer.

De og vi ved, at vi har brug for at holde hjerterne varme. Vi har brug for glædesblus og lys. Vi har brug for glans i øjnene, flid og velfærd. Vi har brug for hinanden.

Vi har brug for sammen symbolsk at afværge det, vi i dag måtte frygte, og i stedet kæmpe for det, vi holder af, dem, vi holder med, det, vi holder ud, den, vi holder om. Uanset om rampelyset er tændt, eller nattemørket har sænket sig.

Derfor elsker vi gerne vores land og vores egn og vores museumshave allermest, når vi er sammen om lyset, om varmen og om alt det gode til Sankt Hans.

Vi vil også fred her til lands, måske endnu mere i år end i lang tid. Så mennesker både i øst og i vest trygt kan komme hjem. Så voksne ikke behøver at være så bange.

Og så børn både i Ukraine og i Danmark kan blive passet rigtig godt på, som de har fortjent, trygt og omsorgsfuldt med både børnesange og midsommerviser til alle tider.

Rigtig glædelig Sankt Hans!

Kilde

Manuskript modtaget fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Båltale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/morten-thomsen-hojsgaards-baltale>